

4318

د. ۱۱

۱۸۵

www.ketab.ir

سِنَاخْتِ مَعْرُوفٍ وَمُنْكَرٍ

تدبر موضوعی قرآن کریم

علی حسینی جلی

سرشناسه: صبوحی طسوجی، علی، ۱۳۵۹.
 عنوان و نام پدیدآور: شناخت معروف و منکر / علی صبوحی طسوجی.
 مشخصات نشر: قم: طلیعه سبز، ۱۳۹۸.
 مشخصات ظاهری: ۱۵۲ ص.
 شابک: ۷-۸۰-۷۶۷۹-۶۰۰-۹۷۸
 وضعیت فهرست نویسی: فیا
 یادداشت: بالای عنوان: تدبر موضوعی قرآن.
 یادداشت: کتابنامه: ص. ۱۵۱
 عنوان دیگر: تدبر موضوعی قرآن.
 موضوع: امریه معروف و نهی از منکر -- جنبه های قرآنی
 موضوع: Qur'anic teaching -- E njoining what is good and *prohibiting what is evil
 رده بندی کنگره: BP۱۰۴
 رده بندی دیویی: ۲۹۷/۱۵۹
 شماره کتابشناسی ملی: ۵۷۵۱۲۶۲

تَدْبِرُ مَوْضُوعِ قُرْآنِ کَرِیمِ

الف: علی صبوحی طسوجی
 ویراستار: علیرضا اکبریان
 امور هنری: حسن بهرامی
 طراح جلد: حسین دباغ زاده
 ناشر: طلیعه سبز
 نوبت چاپ: اول
 چاپ و صحافی: چاپ آدینه
 شمارگان: ۵۰۰۰ نسخه
 قیمت: ۱۹۰۰۰ تومان

شماره تماس: ۰۹۱۰۷۵۶۳۵۱۳ - ۰۹۰۱۴۲۰۱۹۱۷

سایت: www.tadaborquran.com

سایت: www.qzbook.ir

فهرست مطالب

۹	مقدمه
۱۰	چند نکته
۱۳	خلاصه دیدگاه کتب لغت درباره مفهوم «معروف» و «منکر»
۱۵	جمع‌بندی مفهوم معروف و منکر در لغت
۱۷	مرحله اول: بررسی استعمالات «عام»
۱۷	الف) بررسی مفهوم ماده «عرف» در قرآن
۴۳	ب) بررسی مفهوم ماده «نکر» در قرآن
۵۷	مرحله دوم: بررسی استعمالات «خاص»
۵۷	الف) بررسی مفهوم «معروف» در قرآن
۸۴	جمع‌بندی مفهوم «معروف» در قرآن
۹۳	ب) بررسی مفهوم «منکر» در قرآن
۹۶	جمع‌بندی مفهوم «منکر» در قرآن
۹۷	مرحله سوم: بررسی استعمالات «اخص»
۹۷	الف) بررسی مفهوم «معروف» در پی «امر» و «نهی» در قرآن
۱۲۲	ب) بررسی مفهوم «منکر» در پی «امر» و «نهی» در قرآن

جمع‌بندی مفهوم‌شناسی «معروف» و «منکر» در قرآن ۱۳۱

الف) ماده «عرف» و ماده «نکر» ۱۳۱

۱. معنی غالبی ماده «عرف» ۱۳۱

۲. معنی فرعی ماده «عرف» ۱۳۳

۳. معنی غالبی ماده «نکر» ۱۳۳

۴. معانی فرعی ماده «نکر» ۱۳۳

ب) واژه «معروف» و واژه «منکر» ۱۳۵

۱. معنی واژه «معروف» ۱۳۵

۲. مصادیق واژه «معروف» ۱۳۶

۳. مفاهیم هم‌جوار واژه «معروف» ۱۳۸

۳-۱. مفاهیم نزدیک به معروف: احسان و صدق ۱۳۸

۳-۲. مفاهیم مقابل معروف: ضرر رساندن، تعدی کردن، حرام و ایذاء ... ۱۳۸

۳-۳. مفاهیم مربوط به الحرام به معروف ۱۳۹

۳-۴. مفاهیم مربوط به ترک معروف ۱۳۹

۳-۵. مفاهیم مربوط به حدود معروف: توسع و تنوع، استلزام ضرر ۱۴۰

۴. معنی واژه «منکر» ۱۴۱

۵. مصادیق واژه «منکر» ۱۴۱

۶. مفاهیم هم‌جوار واژه «منکر» ۱۴۱

ج) «امر به معروف» و «نهی از منکر» ۱۴۳

۱. ابعاد امر به معروف و نهی از منکر ۱۴۳

۱-۱. امر به معروف و نهی از منکر تدافعی ۱۴۳

- ۱-۲. امر به معروف و نهی از منکر تهاجمی ۱۴۴
۲. امر به معروف (با لحاظ بعد تدافعی) در مقابل مشاقه ۱۴۴
۳. امر به معروف و نهی از منکر (با لحاظ بعد تهاجمی)، معیار بهتر بودن امت مسلمان به نفع همه مردم جهان ۱۴۵
۴. امر به معروف و نهی از منکر در چارچوب نظام ولایی ۱۴۶
۵. نهی از معروف و امر به منکر منافقان ۱۴۷
۶. ثمرات امر به معروف و نهی از منکر ۱۴۷
۷. تبعات نهی از معروف و امر به منکر ۱۴۷
۸. مفاهیم هم جوار امر به معروف و نهی از منکر ۱۴۷
۹. امر به معروف و نهی از منکر بر پایه حکومت الهی ۱۴۹
۱۰. علل و عوامل عدم پذیرش نهی از منکر ۱۴۹
- حسن ختام ۱۵۰
- منابع و مآخذ ۱۵۱

خواننده محترم نیک می‌داند که «امربه معروف» و «نهی از منکر» دو واجب مهم الهی است و ما در مقدمه این وجیزه، خود را از بیان ضرورت اهتمام به این دو تکلیف بی‌نیاز می‌بینیم، زیرا بسیاری از پژوهشگران و نویسندگان حوزه دین، آن را بر عمده گفته و به خوبی درباره آن قلم زده‌اند. هدف از تدوین این کتاب، ثبت جستاری جامع پیرامون شناخت مفهوم دو واژه «معروف» و «منکر» در قرآن کریم است. بی‌شک کامل‌ترین و جامع‌ترین منبع برای مفهوم‌شناسی این دو کلمه بسیار کلیدی، همین کتاب نورانی است و انتظار می‌رود که تأمل و تدبیر درباره «معروف» و «منکر» در قرآن کریم، برای فرهنگ‌سازی نسبت به انجام این دو واجب الهی در جامعه اسلامی بسیار راهگشا باشد.

این نوشتار، مفهوم‌شناسی هریک از دو واژه «معروف» و «منکر» در قرآن کریم را طی سه مرحله پیش برده است:

۱. بررسی مفهوم ریشه اصلی هریک از این دو واژه در قرآن کریم؛ در این مرحله، همه استعمالات ریشه اصلی هریک از دو واژه مذکور در قرآن، بررسی شده است.

۲. بررسی واژه‌های «معروف» و «منکر» در قرآن کریم؛

در این مرحله، همه موارد استعمال این دو واژه در قرآن، بررسی شده است.

۳. بررسی واژه‌های «معروف» و «منکر» در پی دو واژه «امر» و «نهی»؛

در این مرحله، همه استعمالات این دو واژه در موارد موردنظر یعنی به دنبال «امر» و «نهی» بررسی شده است.

به نظر می‌رسد با طی این سه مرحله، مفهوم قرآنی واژگان موردنظر، در سه گام «عام»، «خاص» و «اخص»، به طور کامل مشخص می‌شود.

چند نکته

۱. ضریب دقت و توجه به قرائن، در مرحله «خاص» بیشتر از مرحله «عام» و در مرحله «اخص» بیشتر از مرحله «خاص» بوده است.

۲. در مطالعه هر کدام از سه مرحله فوق درباره هریک از دو واژه «معروف» و «منکر»، ترتیب مصحف رعایت شده است.

بنا بر این دیدگاه که ترتیب مصحف و حمانی باشد،^۱ حفظ این ترتیب در مقام بررسی خالی از لطف نیست.

۳. در مطالعه همه موارد کاربرد ریشه اصلی «عرف» یا «نکر» و یا واژه «معروف» و «منکر»، نگاه سیاقی مورد توجه بوده است.

مبنای این رویکرد، قرینه بودن سیاق در مقام فهم واژگان، عبارات و جملات قرآن است.

۴. ممکن است برخی از موارد بررسی، کمک مستقیمی به دریافت مفهوم واژه «معروف» و «منکر» در قرآن کریم نکند؛ اما به علت ضرورت جامعیت بررسی مفهوم این دو واژه در قرآن کریم، از طرح هیچ موردی

۱. رک. البیان، حضرت آیت الله خویی ره.

صرف نظر نشده است.

۵. ترجمه آیات در این نوشتار، منطبق با ترجمه قرآن توسط حضرت آیت الله مکارم شیرازی است.

۶. مراجعات تفسیری، با اولویت المیزان فی تفسیر المیزان حضرت علامه سید محمد حسین طباطبایی رحمته الله علیه انجام شده است.

۷. پیش از آغاز بحث قرآنی، خلاصه‌ای از جمع‌بندی مفهوم «معروف» و «منکر» بر اساس برخی از کتب لغوی مطرح شده است تا خواننده گرامی بتواند وجوه امتیاز بحث قرآنی از بحث لغوی را در این مبحث دریابد.

از خدای بزرگ می‌خواهیم قلم و قدم ما را برای خدمت هرچه بیشتر به ساحت نورانی کلام خویش تطهیر و تثبیت فرماید و به واسطه این نوشته کوتاه، افقی بلند از عمل به دو واجب مهم «امر به معروف» و «نهی از منکر» پیش روی جامعه اسلامی، اقرار دهد.

آمین رب العالمین